

Слободанка В. Перкучин

slobaperk@yahoo.com

(Филозофски факултет, Нови Сад – Руски језик и књижевност)

УПОРЕДНА ГРАМАТИКА СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА – ЦЕНТРАЛНА ДИЈАХРОНИЈСКА ДИСЦИПЛИНА НА СТУДИЈАМА РУСИСТИКЕ У СРБИЈИ

Сажетак: Рад представља покушај сагледавања значаја Упоредне граматике словенских језика као централне дијахронијске дисциплине на студијама русистике у Србији. У раду се предочавају концепција и описивање теоријског и практичног аспекта наставног процеса, дефинишу основне компоненте наставе са освртом на актуелно курикуларно стање уз сугестије за корекцију у циљу успешнијег конципирања, реализације и евалуације, као и оптимизације наставе у русистичком профилу.

Кључне речи: Методика наставе, дијахронијске дисциплине, Упоредна граматика словенских језика, русистика.

Упоредна граматика словенских језика као централна дијахронијска дисциплина у словенској филологији уопште од изузетног је значаја за креирање и стицање филолошког образовања и у високошколској русистици,¹ будући да управо ова дисциплина суштински прониче у дубину лингвистичких процеса и појава у језику² и на тај начин припрема студенте за усвајање и тумачење историјске

¹ Према актуелним курикулумима русистичких катедри у Србији акредитованим ак. 2009/10. Упоредна граматика словенских језика слуша се у Београду и Нишу са статусом обавезног предмета, док је у Новом Саду предмет уведен накнадно ак. 2011/12. као изборни.

² У прилог овоме иде и констатација да „(...) историјска лингвистика настоји да одгонетне и опишти смер кретања језика, односно групе језика, типологију промена, с увидом у могуће универзалне развојне тенденције на свим језичким нивоима, тиме и опиште когнитивне основе развоја језика.” (Грковић-Мејџор, Радвановић 2010: 5)

граматике руског, односно настанка и развоја староруског језика као и савременог руског, те других словенских језика, али и за уочавање историјске и лингвистичке (прасловенске) основе старословенског језика.

Универзитетски курс из Упоредне граматике словенских језика има за основни задатак сагледавање генезе и типолошког карактера промена у словенским језицима, како понаособ, тако и у њиховом упоредном проучавању и конфронтирању са оба аспекта – дијахроног и синхроног, при чему се језичке појаве и њихова еволуција прате од индоевропског периода до позног и раног прасловенског, све до актуелног стања у савременим језицима. У циљу праћења изоглоса и изохипса које указују на међусобне односе у многојезичном словенском ареалу, узимајући у обзир сличности и разлике између јужнословенских, источнословенских и западословенских језика у прошлости и данас, упоредна историјска лингвистика се ослања и на сазнања лингвистичке географије, те историјске и савремене дијалектологије, што јој даје и изванредан мултидисциплинарни карактер.

Неопходно је истаћи да се Упоредна граматика словенских језика, заједно са Упоредном граматиком индоевропских језика, подводи под општи појам упоредно-историјске лингвистике која је, формално, у опозицији са дескриптивном, односно синхронијском лингвистиком, али се не може проматрати од ње издвојено. При том се налази и у тесној вези са општом лингвистиком, са којом заједно осветљава читав низ проблема у домену проучавања словенских, односно, индоевропских језика, што подразумева упоредно проучавање језика уопште, па тако и словенских понаособ и у оквиру појединих група, као и саме словенске језичке породице у целини. Ово проучавање укључује, пре свега, фонетику, етимологију и историјску

лексикологију, али и реконструкцију морфемне структуре језика, а основу за изучавање језика са овог становишта дају упоредно-историјске и историјске граматике појединих језика или читавих језичких група, монографије и радови еминентних индоевропеиста и слависта-компаративиста, те етимолошки и други речници са упоредно-историјском компонентом.

Курс из Упоредне граматике словенских језика на русистичким катедрама, по правилу, има *теоријски и практични аспект*.³ Теоријски аспект чини излагање теоријско-методолошких поставки упоредне граматике и презентовање упоредно-историјских лингвистичких теоријских знања, што представља основу за извођење практичне наставе и примену знања у пракси, док се на часовима практичне наставе теоријски усвојена знања утврђују и продубљују уз развијање умења њихове примене на конкретном материјалу, при чему се она посматрају и са становишта њихове примене у одређивању места српског и руског језика у индоевропској и словенској језичкој заједници и сагледавању систематског развоја ових двају језика из прасловенског и праиндоевропског, као и других словенских језика који улазе у шири план студија русистике (други источнословенски, западно- или јужно-/словенски језици). У складу са тим, акценат у настави овог предмета, особито на часовима вежбања, треба да буде усмерен, у оквиру праћења ширег словенског језичког стања, на пројекцију историјских појава на вертикални (дијахрони) као и хоризонтални (синхрони) план српског и руског језика.⁴

³ У важећим силабусима вежбе се не предвиђају (Београд – 3. и 4. сем./ 2+0; Ниш – 3. сем./2+0). На русистици у Новом Саду студенти су ак. 2011/12. г. слушали курс Упоредна граматика словенских језика 2, изнимно, са фондом 2+0. Будући да поменути курс планом предвиђа и вежбе као и у неким старим програмима (*НПП НС 1996/97; 2000/2001*), у овом раду ће бити дефинисана и разматрана оба аспекта наставе.

⁴ Настава из Упоредне граматике словенских језика на студијама русистике у

Конципирање курса из Упоредне граматике словенских језика⁵ по основним правилима методике следи принцип сукцесивног и концентричног груписања и излагања градива, а концептуално подразумева концентрични троделни принцип (модул), којим се обухвата увод (општа знања о предмету, задаци и методе, историјат мисли и развој упоредне граматике словенских језика као науке, основни историјски подаци везани уз индоевропску и прасловенску заједницу народа, њен распад и даљу судбину словенских племена), сагледавање структуре самог предмета (историјска фонологија и морфологија) и практичну примену знања на одабраном корпусу. Поменуто би требало уважити приликом дефинисања основних компоненти наставе (циљ предмета, исход предмета/примена стечених знања, наставне методе, наставни садржаји, наставна средства и евалуације/провера и вредновање знања), као важних чинилаца за конципирање, реализовање и евалуацију наставног процеса.⁶

*Циљ предмета (теоријски аспект наставе)*⁷ чини овладавање основним теоријско-методолошким поставкама упоредне граматике

Србији изводи се у термину са другим филолошким групама, а у складу са том праксом креирају се и силабуси. Потенцирању њихове русистичке компоненте допринело би увођење литературе на руском језику.

⁵ Напомињемо да смо се при предочавању концепције и дефинисању компонената наставе ослањали на силабусе русистичких катедри акредитоване ак. 2009/10. (уп. *ИЗВОРИ*) као и на документ усвојен на новосадској русистици изменама и допунама плана и програма ак. 2011/12. г., али и на неке раније програме (*НПП 1996/97; 2000/01*), те на литературу на српском и руском језику.

⁶ Наведене компоненте чине структуру спецификација предмета, док се задацима, приступом, процесом и принципима наставе бави шири методичко-дидактичка документација. Овом приликом треба истаћи, да би била пожељна извесна корекција и проширивање обима докумената у циљу превазилажења штурог дефинисања компоненти условљеног ограниченошћу самог документа и остваривања веће примерености русистичком профилу.

⁷ У важећим силабусима циљ наставе се дефинише доследно, мада се у појединим документима формулација, углавном, ограничава на стицање и задржавање релевантних информација.

и принципима историјске фонологије и морфологије, упознавање са породицом индоевропских језика, индоевропским фонолошким и морфолошким системом и најважнијим процесима у развоју фонолошког и морфолошког система прасловенског језика, те са развојем фонолошког и морфолошког система прасловенског језика у словенским језицима. У оквиру поменутог остварује се и сагледавање генетских веза међу појединим словенским језицима унутар индоевропске породице језика, а у складу са упоредно-историјским методом уочава обједињавање дијахроног и синхроног проучавања словенских језика и перспективе језичких промена и развоја језика, те повезивање историје језика с лингвистичком географијом и дијалектологијом. Све наведено треба да омогући разоткривање генетског и типолошког карактера промена на нивоу фонетског и морфолошког система у појединим словенским језицима и упознавање са основама развоја фонетско-фонолошког и граматичког система језика словенске скупине у целини, те у њиховим међусобним односима у историјској и савременој равни.

Циљ предмета (практични аспект наставе) укључује примену стечених теоријских знања у анализи и реконструкцији форми, читање и анализу на одабраном вишејезичном корпусу,⁸ што омогућава препознавање рефлекса прасловенских континуаната и општесловенских црта, откривање фонетско-фонолошких и морфолошких процеса, појава и законитости у савременим словенским језицима, уз осврт на индоевропско стање, са посебним акцентом на ситуацију у руском и српском језику. Компарирање датих појава и процеса у савременим језицима помаже студентима да лакше уче основни предмет струке (руски језик) и друге словенске језике, да

⁸ Одломци за анализу одабирају се, према нашем сазнању, из књижевних дела на језицима из све три словенске језичке групе, али би могли да обухвате и област словенске историје, културологије, уметности, фолклора и сл.

боље разумеју процесе у српском, фонетско-фонолошки и граматички систем појединих, те словенске групе језика у целини.

*Исход предмета (примена стечених знања)*⁹ подразумева овладавање знањима из фонетике (вокалски и консонантски систем) и морфологије упоредне граматике словенских језика, што пружа студентима могућност да стекну основна сазнања о заједничком пореклу свих словенских језика, настанку из индоевропског прајезика и њиховој међусобној повезаности. Разумевање историјских процеса и континуираног језичког развоја у појединим словенским језицима, као и у целини, те праћење језичких (фонетских) и морфолошких промена и њихових узрока омогућава смештање стечених знања у индоевропски и општесловенски контекст, али и сагледавање синхроног аспекта фонетско-фонолошког и морфолошког система руског и српског језика, што доприноси лакшем усвајању и проучавању руског и других словенских језика. Примена знања од изузетног је значаја као припрема за дубље улажење у проблематику и студијски истраживачки рад и истраживања у области дијакроније на дипломским и докторским студијама.

*Методата извођења наставе (теоријска настава)*¹⁰ градиво се презентује на класичан начин по добро одмереним логички и тематски издвојеним целинама линеарним распоредом у узлазном, асцендентном поретку. Предавања се базирају, на когнитивно-контрастивном методу, док се у предочавању садржаја примењује и демонстративни метод (илустративни примери). Компаративно-

⁹ Актуелне спецификације предмета (Београд, Ниш) садрже исход образовања, односно исход наставе / стечена знања у назнакама. Шире информисање о могућностима примене стечених знања допринело би додатном мотивисању студената за изучавање компаративистике.

¹⁰ У курикулумима методска упутства су дата доследно, а формулишу се уопштено као предавања, разговор, консултације, когнитивна, компаративна, демонстративна метода, метода реконструкције, рад на тексту.

историјска метода се допуњује узрочно-последичним објашњавањем појава, а контрастирање је усмерено на констатовање пројекције на савремено стање у словенским језицима, као и српски и руски. Интерактиван принцип у теоријској настави ограничен је, с обзиром на карактер градива, на извођење закључака и одговоре на питања на основу знања из историје, увода у славистику, старословенског језика, савременог руског, српског или других словенских језика и сл. Демонстративно-илустративни приступ настави може да се очитује и у кориштењу припремљеног материјала */хендаута/* ради економисања времена (нпр.схематски приказ основних фонетских одлика прасловенског језика и континуаната у словенским језицима, преглед основних особина савремених словенски књижевних језика, предочавање упоредних црта појединих група словенских језика и др.), а пожељна је и примена савремених наставних средстава (употреба компјутерске технологије – коришћење CD-а уз уџбеник, интерактивних табли, *powerpoint* презентација градива, као и монографија и радова из ове области презентованих у електронском облику).

Практична настава изводи се, по правилу, на одабраном вишејезичком материјалу, при чему се врши филолошка, лексичко-семантичка и етимолошка анализа неопходна при превођењу и коментарисању садржаја текста. Аналитичком методом се реконструишу, откривају и објашњавају фонетске и граматичке појаве и процеси у словенским језицима забележени у корпусу, а историјско компарирање на фонетско-фонолошком и морфолошком плану смешта их у дијахронијску перспективу појединих словенских језика. Додатним контрастирањем и конфронтирањем утврђује се постојеће стање у савременим словенским језицима са освртом на српски и руски. Форма излагања и анализе је монолошко-дијалошка,

а интерарктиван приступ настави се одражава у читању, превођењу, реконструкцији и анализи, те коментарисању појава на основу градива презентованог на предавањима уз ослањање на претходно усвојена знања из историје, увода у славистику, старословенског језика, руског, српског или других словенских језика.

*Садржај предмета (теоријски аспект наставе)*¹¹ обухвата уводне напомене, што подразумева предмет, циљ и методе проучавања Упоредне граматике словенских језика као посебне филолошке дисциплине и предочавања њене везе са упоредном граматиком индоевропских језика и савременим словенским језицима, тумачење термина ‘упоредно-историјски’, историјат мисли о настанку упоредне граматике и упоредно-историјског метода, као и сагледавање индоевропског периода и историје и етногенезе Словена у доисторијском периоду и извора (индоевропски период, распад и хипотезе о прапостојбини словенске групе народа, прве сеобе), односно историјском периоду (ширење Словена на запад, исток и југ, питање словенског ареала и ране феудалне државе Словена)¹² уз осврт на индоевропски прајезик и његову диференцијацију као основе за касније формирање и словенских језика, поделу на кентумске и сатемске језике, појам Балто-словенске језичке заједнице, њене одлике и распад (претпоставке) и распад прасловенског језика,

¹¹ Програмски део актуелних силабуса базира се, према нашем увиду, на сажетом предлагању традиционалних тема, а у погледу концепције овог дела документа присутно је варирање. У курикулумима је, са изузетком новосадског документа, миноризован део посвећен уводу у предмет, београдски документ даје теме и из фонетике и морфологије, али у знацима, а силабус у Нишу има нешто шири преглед садржаја из фонетике, док се градиво из морфологије на основним студијама не предвиђа као ни на русистици у Новом Саду.

¹² Ова наставна целина укључује садржаје везане уз историју и етногенезу Словена од 3. миленијума, преко распада индоевропске заједнице крајем 1. миленијума, сеобе и хипотетичност словенске прапостојбине у 5. и 6. веку н. е., прве средњовековне словенске државе и др. Детаљан преглед овог тематског циклуса садржи силабус катедре у Новом Саду (Ф. Конт: 1989).

те настанак трију словенских дијалеката са коначним циљем формирања појединих словенских језичких група и језика и њихову подела, а посебан тематски сегмент чини осврт на савремено стање у словенским језицима. Основну структуру садржајног дела чине традиционалне тематске целине везане уз фонетско-фонолошку и морфолошку структуру прасловенског језика и његов развој из индоевропског, при чему се градиво излаже сукцесивно и систематски у оквиру традиционалних тема предвиђених уџбеницима.

Садржај практичног аспекта наставе чини филолошка, лексичка и етимолошка анализа која се врши на вишејезичном корпусу (читање и анализа текстова на одабраним словенским језицима из све три словенске језичке групе),¹³ која подразумева препознавање и реконструкцију прасловенског стања са освртом на индоевропски језички систем и коментарисање развоја и фонетских појава и морфолошких облика у савременим словенским језицима као и у српском и руском језику. Филолошка анализа представља примену стечених теоријских знања у анализи и реконструкцији форми, констатовање и објашњавање паралела и разлика у више словенских језика праћењем упоредних примера, тако да студент има увид о начину примене упоредно-историјског метода у прилазу језичким појавама, процесима и елементима у њиховом развоју. Лексичка анализа је ограничена корпусом и одвија се у интеракцији са наставником, будући да студент и уз најбоље речнике из појединих словенских језика није у могућности да самостално врши

¹³ Проблем рада на корпусу за студенте русистике, као и србистике, може бити везан уз интерпретацију примера и текста на словенским језицима, који нису предмет њиховог студирања или њихов матерњи језик. Ипак, будући да су по струци слависти, што подразумева познавање најмање три словенска језика, то би требало да представља олакшицу, али управо стога, било би пожељно да се Упоредна граматика словенских језика не слуша пре треће године основних студија.

успешну лексичко-етимолошку, семантичку и фразеолошку обраду вишејезичког текста у свим сегментима и на нивоу свих понуђених језика. Важан сегмент вежби чини утврђивање и провера знања градива усвојеног на предавањима, а као креативан индивидуални чин могућа је и израда и провера домаћих задатака.

*Наставна средства*¹⁴ представљају важну компоненту наставног процеса. За теоријску наставу из датог предмета користе се као основна литература уџбеници на српском језику од којих примат има још увек најпотпунији и најприхватљивији уџбеник монографског типа Радосава Бошковића, али се предлажу и *Славенска поредбена граматика* (Михаљевић 2002) и издања на другим језицима попут *Języki słowiańskie* F.Śląwskog, *U: Języki indoeuropejskie* (red. Leszek Bednarczuk 1988), те *Introduction to the Phonological History of the Slavic Languages* (Terence 1990) као и *Помагало на сравнителна граматика на славјанските езици* (Любенова 2001) и *Споредбена граматика на словенските јазаци* (Угринова-Скаловска 1994). У својству помоћне литературе незаобилазни су наслови *Индоевропски језик и Индоевропљани* (Мартине 1987) и *Историјска лингвистика. Лингвистичке свеске 2* (Суботић 2002).

У домену практичне наставе,¹⁵ према нашем сазнању, у својству предлошка за превођење и упоредну синхроно-дијахрону фонетско-морфолошку анализу, користе се одломци из уметничке прозе (*Како се калио челик* Н. Островског) у упоредном преводу на више страних језика објављени као прилог монографском издању *Славјанские языки* Н. А. Кондрашова, те илустративни примери и прилози у прегледу

¹⁴ Наставна средства у силабусима се предочавају доследно и укључују, по правилу, као основну литературу уџбенике на српском језику, док нишки документ наводи две библиографске јединице на бугарском и македонском језику. Наслови на руском језику изостају, што се, када се зна да је руска компаративистика веома агилна и компетентна, не може сматрати оправданом праксом.

¹⁵ Уп: *НПП НС 2000/01*.

контрастивне граматике словенских језика *Języki slowianskie* Хане Далевске-Грењ.¹⁶ Мишљења смо, будући да је израда хрестоматија за дати предмет код нас за сада изостала, да би састављање практикума мањег обима или уџбеника теоријско-хрестоматског типа са речником и преводом на крају, те транскрипцијом текстова и избором контролних задатака, допринела лакшем и ефикаснијем извођењу практичних вежбања и обогатила српску компаративистику.

Осим класичних наставних средстава, с обзиром на савремене техничке могућности, конципирање уџбеника са CD-ом,¹⁷ односно курсева у електронском виду допринело би лакшем презентовању и усвајању градива, а, евентуално, омогућило и аудирање упоредних словенских текстова. Предочавање изоглоса у словенској прошлости и садашњости путем интерактивних табли, географско-лингвистичких карти, табеларни прикази фонетских континуанта од прасловенског до стања у словенским језицима данас, схематско изражавање особености трију група словенских језика, прегледи из морфологије и сл. такође могу да допринесу прегледности, илустративности и ефикасности усвајања, утврђивања и провере градива, те полагање испита. Осавремењавање практичног модула наставе представља и упознавање студената са чињеницом да су научни радови и

¹⁶ Библиографију би обогатиле и монографије попут *Увода у историју словенских језика* (Хујер 1935), *Очерк сравнительной грамматики славянских языков* (С. Б. Бернштајн 1986), *Славянские языки* (под ред. А. Г. Широкове и В. П. Гудкова 1977) и *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich* (Stieber 1989), *Этногенез и история древних славян* Трубачова (Трубачёв 1991), *Увод у упоредно проучавање индоевропских језика* (Меје 1965), *Сравнительная грамматика индоевропейских языков* (Савченко 1974), те помињање етимолошких речника (Skok 1971; Фасмер 1964; под ред. Трубачёва П. Н/ Вып. 1–321974–2005), лингвистичких (под ред. В. Н. Ярцевой 1990; сост. В. Д. Стариченок 2008 и сл.), вишејезичних речника других словенских језика и сл.

¹⁷ Као узор могао би да послужи уџбеник *Старославянский язык* (CD) (Ремнёва 2004), односно *Старославянский язык, электронный курс*. (CD) (Ремнёва–Дедова 2004).

монографије из области упоредно-историјске филологије доступни у електронској форми, што представља активан начин увођења у индивидуални рад (усмено излагање на тему, реферати, припрема за дискусију, семинарски радови и сл.).

Евалуациона компонента наставе дефинише начин провере и вредновања знања из теоријског и практичног дела наставе у складу са болоњском праксом, кроз предиспитне и испитне обавезе. Актуелни документи доследно прописују правила евалуације, при чему је однос поена предиспитног и испитног дела уједначен у Београду и Нишу (30/70) као и начин провере знања на испиту (усмено полагање). Разликује се само квалификација поена за предиспитне активности, с обзиром на то да се на београдској русистици за активност на часу додељује 30 поена, док нишка за исто одређује 10, а са 20 поена бодује се практична настава.¹⁸ У Новом Саду се за предиспитне обавезе из Упоредне граматике словенских језика 1 предвиђа: активност (10) и тест (30), а за испит у виду усменог излагања (60). Курс из Упоредне граматике словенских језика 2 активност награђује са 10, тест са 20, а усмени испит са 70 поена. Услов за пропорцију поена, начин бодовања и разрада оптерећења студената ни у једном силабусу експлицитно се не исказују.

На крају овог излагања, желимо да изразимо наду да ће, с обзиром на специфичност предавања датог предмета за студенте русистике у српској говорној средини, наше истраживање иницирати размишљање о евентуалној могућности извођења наставе у хомогеној (русистичкој) групи, а уколико то није изводљиво, макар о извесном допуњавању сегмената спецификација у погледу литературе ради њихове веће усмерености према русистичком профилу.

¹⁸ Будући да се се према курикулуму у Нишу вежбе не предвиђају, није јасно на шта се ови бодови односе. Могуће је да се ради о индивидуалном раду студената или, евентуално, колоквијуму.

Овом приликом осећамо и професионалну обавезу, будући да смо током овог истраживања стекли увид у курикулуме русистичких катедри у Србији и Русији, да упозоримо на тренутно неповољан статус Упоредне граматике словенских језика у русистици код нас (у појединим центрима није чак ни на листи обавезних изборних предмета, а и на београдској србистици има карактер изборног предмета), као и шире, о чему сведочи и програм катедре за Руски језик и књижевност Филозофског факултета Московског Државног Универзитета (*ПК РЯ 2007*) који овај предмет такође не укључује. На незавидно стање у упоредном проучавању словенских језика на катедрама широм Европе у усменом излагању на МАПРЈАЛ-у 2008. указује А. Кречмер (одсуство општих знања везаних уз словенске језике, непознавање других словенских језика, ревидирање словенских језика и култура на универзитетима, гашење општесловенских дисциплина), што по њеном мишљењу, води миноризацији упоредног принципа у проучавања словенских језика уопште (Кречмер 2008:83–84). Све изречено, уколико се овој проблематици не посвети дужна пажња, могло би да утиче и на судбину Упоредне граматике словенских језика као дисциплине која у меркантилном свету нема изразиту прагматичну вредност, али својом готово апстрактном и митском сликом раскривања језичког прајезгра и његове судбине представља апотеозу принципа системности и својеврстан путоказ за праћење процеса настајања, спајања и раздвајања, претапања и диференцирања, те новог обликовања, не само језика, већ и нација у њиховом историјском ходу.

ЛИТЕРАТУРА

- Бернштейн, С. Б. (1961) *Очерк сравнительной грамматики славянских языков* т. I. Наука, Москва 1961.

- Ј. Грковић-Мејдор, М. Радовановић (2010) *Теорија дијахроничке лингвистике и проучавање словенских језика* (уредници Ј. Грковић-Мејдор, М. Радовановић). Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности 2010.
- Кондрашов, Н. А. (1962) *Славянские языки*. Учпедгиз, Москва 1962.
- Конт, Ф. (1989) *Словени I, II*. Филип Вишњић, Београд 1989.
- Кречмер, А. (2008) *О принципиальной важности сравнительного подхода к изучению славянских языков*. Зб: *Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страни (зборник теза и резимеа)*, Славистичко друштво Србије, Међународни симпозијум МАПРЈАЛ, Београд 2008 (3–5. јуна): 83–84.
- Любенова, Е. (2001) *Помагало на сравнителна граматика на славянските езици*. УИ Паисий Хилендарски, Пловдив 2001.
- Мартине, А. (1987) *Индоевропски језик и Индоевропљани*. Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад 1987.
- Меје, А. (1965) *Увод у упоредно проучавање индоевропских језика*. Научна књига, Београд 1965.
- Ремнёва, М. Л. (2004) *Старославянский язык*. Академический проект, Москва 2004.
- Савченко, А. Н. (1974) *Сравнительная грамматика индоевропейских языков*. Высшая школа, Москва 1974.
- Славянские языки* (под ред. А. Г. Широковой и В. П. Гудкова). Изд. Московского университета Москва 1977.
- Стариченок В. Д. (2008) *Большой лингвистический словарь* (сост. В. Д. Стариченок). Феникс, Ростов-на-Дону 2008.
- Суботић, Љ. (2002). *Историјска лингвистика, Лингвистичке свеске 2*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2002.
- Трубачёв П. Н. (1974–2005) *Этимологический словарь славянских языков / Праславянский лексический фонд* / (под ред. Трубачёва П. Н.) Вып. 1–32. Наука, Москва 1974–2005.
- Трубачёв, О. Н. (1991) *Этногенез и история древних славян*. Наука, Москва 1991.

- Угринова-Скаловска, Р. (1994) *Споредбена граматика на словенските јазици*. УКиМ, Скопје 1994.
- Фасмер, М. (1973) *Этимологический словарь русского языка*: В 4. т. Прогресс, Москва. 1964–1973.
- Хујер, О. (1935) *Увод у историју словенских језика*. Геса Кон, Београд 1935.
- Ярцева В. Н. (1990) *Лингвистический энциклопедический словарь* (под ред. В. Н. Ярцевой). Советская энциклопедия, Москва 1990.
- Dalewska-Greń, H. (1998) *Języki słowiańskie*. Państwowe Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Skok, P. (1971–1973) *Etimologijski rečnik hrvatskog ili srpskog jezika*, JAZU, Zagreb 1971–1973.
- Sławski, Franciszek (1988) *Języki słowiańskie. U: Języki indoeuropejskie* (red. Leszek Bednarczyk) Warszawa: PWN 1988
- Stieber, Z. (1989) *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
- Carlton, Terence (1990): *Introduction to the Phonological History of the Slavic Languages*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers, Inc.

ИЗВОРИ

- СК БГ КРЈ – *Студијски програм Катедре за руски језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Београду, Основне академске студије /распоред предмета по семестрима и годинама студија – план извођења наставе и спецификација предмета за књигу предмета/, Београд 2008/09. – официјелни сајт ФФ и документ катедре.*
- СК КМ – *Студијски програм Катедре за руски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Приштини (Косовска Митровица), Основне академске студије /распоред предмета по семестрима и годинама студија/, Косовска Митровица 2008/09. – официјелни сајт ФФ.*
- СК НИ – *Студијски програм Катедре за руски језик и књижевност*

Филозофског факултета Универзитета у Нишу, Основне академске студије /распоред предмета по семестрима и годинама студија и спецификација предмета/, Ниш 2008/09. – официјелни сајт ФФ

СК НС – Студијски програм Катедре за руски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, Основне академске студије /распоред предмета по семестрима и годинама студија и спецификација предмета/, Нови Сад 2008/09. – официјелни сајт ФФ.

НПП НС – Наставни план и програм наставне групе за Руски језик и књижевност, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за славистику, Нови Сад шк. 2000/01 /информатор /.

ПК РЯ 2007 – Русский язык и его история. Программы кафедры русского языка для студентов филологических факультетов государственных университетов /специальность 2001 Русский язык и литература. Издание 2-е исправленное и дополненное (под. общей ред. М. Л. Ремнёвой) – официальный сайт Филологического факультета МГУ им. Ломоносова.

Slobodanka V. Perkućin

THE COMPARATIVE GRAMMAR OF SLAVIC LANGUAGES – THE CENTRAL DIACHRONIC DISCIPLINE AT THE RUSSIAN STUDIES IN SERBIA

Summary: This paper represents an attempt to recognize the significance of the Comparative grammar of Slavic languages as a central diachronic discipline at the Russian studies in Serbia. It points out the conception and description of theoretical and practical aspects of the teaching process, defining the basic components of teaching with regard to the current curriculum state, together with suggestions for correction, in order to achieve more successful planning, realisation, evaluation as well as optimisation of teaching in a Russistic profile.

Key words: methods of teaching, disciplines of the historical linguistic area, Comparative grammar of Slavic languages, Russian studies.